

Česká zemědělská univerzita v Praze

Fakulta agrobiologie, potravinových a přírodních zdrojů

Katedra zahradní a krajinné architektury

Státní hrad a zámek v Jindřichově Hradci – historický vývoj
zahradních úprav areálu, současný stav a podklady pro další
projektové práce.

Bakalářská práce

autor práce: Anastázie Zemanová
Zahradní a krajinářská architektura

vedoucí práce: doc. Ing. arch. Jan Vaněk, CSc.

© 2019 ČZU v Praze

Čestné prohlášení

Prohlašuji, že svou bakalářskou práci "Státní hrad a zámek v Jindřichově Hradci – historický vývoj zahradních úprav areálu, současný stav a podklady pro další projektové práce." jsem vypracovala samostatně pod vedením vedoucího bakalářské práce a s použitím odborné literatury a dalších informačních zdrojů, které jsou citovány v práci a uvedeny v seznamu literatury na konci práce. Jako autorka uvedené bakalářské práce dále prohlašuji, že jsem v souvislosti s jejím vytvořením neporušil autorská práva třetích osob.

V Praze dne 18.4.2019

Poděkování

Ráda bych touto cestou poděkovala panu doc. Ing. arch. Janu Vaňkovi, CSc. Za odborný dozor, ochotu a cenné rady během konzultací.

Státní hrad a zámek v Jindřichově Hradci – historický vývoj zahradních úprav areálu, současný stav a podklady pro další projektové práce.

Souhrn

Jindřichohradecký hrad a zámek leží na jihu Čech v městě Jindřichův Hradec a svou rozlohou se řadí za Pražský hrad a státní hrad a zámek v Českém Krumlově mezi tři největší zámecké a hradní komplexy v Čechách. V areálu se nachází celkem dvě zahradní plochy. Renesanční zahrada vybudovaná na samém jižním konci areálu koncem 16. století a zahrada za hradbami u rybníku Vajgar. Právě tyto dvě zahrady byly předmětem celé práce.

Tato bakalářská práce je pomyslně rozdělena do čtyř částí. V části literární rešerše byl podrobně zmapován historický vývoj zahradních ploch areálu, podložen obecnými informacemi o vývoji slohových stylů zahradního umění ve světě i u nás. V části druhé došlo k rozebrání a zhodnocení podkladových údajů jako jsou historické mapy a snímky, fotografie stávajícího stavu zeleně, mobiliáře a drobné architektury podložené dendrologickou inventarizací. V rámci vlastního projektu pak byly tyto poznatky a podklady využity v návrhu horní části zahrady u Vajgaru. V návrhu byl kladen důraz na reflektování původních koncepčních linií a funkcí plochy v historii. Cíle projektu je plochu zpřístupnit a ztraktivnit nejen návštěvníkům jindřichohradeckého zámku ale i lidem z širšího okolí. Projekt samotný s příloženými výkresy a dokumentací představuje část třetí. V diskuzi jsou zhodnoceny silné a slabé stránky celého návrhu a stanovena doporučení. V závěru byly hlavní poznatky celé práce shrnuty do několika stěžejních bodů.

Klíčová slova: zámecká zahrada, renesanční zahrada, hradní zahrada, renesance, historická zahrada

Castle garden at Jindřichův Hradec – present state, development of the area, basic documents for next study and project works.

Summary

The monumental system of Jindřichův Hradec castle's buildings is located in the south of Bohemia. It is the third largest historical castle complex in Czech Republic, after castle complexes in Prague and in Český Krumlov. There are two castle gardens located in the area. Renaissance garden, located at the southern part, built in late 16th century and castle garden behind the fortification wall next to the Vajgar pond.

The bachelor thesis is divided into four main parts. The first one, literary overview, contains information about historical styles and history of gardens (throughout the world and within the borders of our country). In the second part basis documents for the research and historical materials such as historical images were evaluated. Also contemporary photographs showing current condition of gardens and architectural details completed with dendrological inventory were presented as a subject of the research. In the next part of the study these documents were used for the creative process. New castle garden, located in the upper part of the area next to the Vajgar pond, was presented. The main goal of the design was to make the area more accessible and attractive not only for the visitors of the castle but also for the local inhabitants. The proposal put emphasis on reflecting the original conceptual lines and historical functions of the area. The project itself with attached drawings and documentation represents the third part. Lastly, the whole project its weaknesses and proposed solutions were discussed. In conclusion, the main findings of the thesis were summarized in several key points.

Keywords: Chateau garden, renesance garden, castle garden, renesance, historical garden

Obsah

1	Úvod	1
2	Cíl práce.....	2
3	Literární rešerše.....	3
3.1	Historie města Jindřichův Hradec.....	3
3.1.1	Založení tvrze	3
3.1.2	Vývoj města ve 14-15. století	4
3.1.3	Nástup renesance, přestavba areálu za Adama II. z Hradce	4
3.1.4	Stavba Rondelu a zahrady.....	5
3.1.5	17. století – Slavatové.....	6
3.1.6	Černínové z Chudenic.....	6
3.2	Renesance v Čechách	7
3.2.1	Myšlenkové proudy a vývoj renesance u nás	7
3.2.2	Renesance Jižních Čech.....	8
3.2.3	Baldassare Maggi.....	9
3.2.4	Antonio Cometta.....	9
3.3	Historie renesančních zahrad.....	9
3.3.1	Sortiment a architektonické prvky renesančních zahrad	10
3.4	Manýristické a barokní zahrady.....	11
3.4.1	Zahrady manýrismu	11
3.4.2	Zahrady baroka	11
3.5	Renesanční zahrada v Jindřichově Hradci	12
3.5.1	Historický vývoj	12
3.5.2	Zahradní nádvoří za Španělským křídlem	13
3.5.3	Renovace zahradních ploch koncem 20. století.....	13
3.6	Dolní zahrada u Vajgaru	15
3.6.1	Historický vývoj	15
3.6.2	Úprava koncem 20. století	16
4	Zhodnocení podkladových údajů	17
4.1	Historické podklady	17
4.1.1	Historické mapy.....	17
	Historické fotografie.....	19
4.1.1.1	Zahrada u Rondelu	19
4.1.1.2	Zahrada U Vajgaru.....	20
4.2	Aktuální stav	21
4.2.1	Fotoprůzkum.....	21
4.2.1.1	Zahrada u Rondelu	21

4.2.1.2	Zahrada U Vajgaru	22
4.2.2	Vybavenost a mobiliář	23
4.2.2.1	Zahrada u Rondelu	23
4.2.2.2	Zahrada U Vajgaru	24
4.2.3	Širší vztahy a návaznost na areál	24
4.2.4	Dendrologická inventarizace	24
4.2.5	Výřez z územního plánu	24
4.2.6	Výřez z katastru nemovitostí	24
5	Vlastní projekt.....	25
5.1	Záměr projektu	25
5.2	Návrhová část	25
5.2.1	Koordinační situace – stávající stav.....	25
5.2.2	Návrh	26
5.2.3	Koordinační situace – navržených změn	26
5.2.4	Řez	26
5.2.5	Vizualizace.....	26
5.3	odhadovaný propočet nákladů realizace.....	27
6	Diskuze.....	28
6.1	Nejasnosti zahrady u Vajgaru.....	28
6.1.1	Sporné informace o zahradním altánu	28
6.1.2	Mobiliář	28
6.1.3	Vlastní projekt.....	28
6.2	Fotoprůzkum zahrady u Rondelu.....	28
6.2.1	Nedokončená realizace projektu obnovy renesančního konceptu z roku 1992. 29	
7	Závěr	30
8	Literatura.....	31
8.1	Knižní zdroje	31
8.2	Projektové dokumentace a katalogy.....	32
9	Seznam samostatných příloh.....	I

1 Úvod

Město Jindřichův Hradec leží na jihu Čech, 43 km severovýchodně od Českých Budějovic v lesnaté, kopcovité krajině plné rybníků, pastvin a polí. Z jižní strany sousedí s malebnou krajinou České Kanady charakteristickou hlubokými rozsáhlými lesy s žulovými sklanými útvary, rozvlákněnými loukami a četnými rybníky, navozující atmosféru kanadské divočiny. Ze strany západní pak přírodně odlišnou krajinou Třeboňské pánve, se svými rozsáhlými rybníčními komplexy a cennými rašeliništními biotopy.

Historie slovanského osídlování v této oblasti začíná v 8. a 9. století, kdy krajinu osidlují první Slované (Stráž nad Nežárkou, Jindřichův Hradec). Intenzivněji byla krajina jindřichohradecka osidlována a kolonizována až ve století 12. a zejména 13. První písemná zmínka o samotném městu Jindřichův Hradec pochází z roku 1220. K jeho vzniku se váže mytologická pověst rodu Vítkovců tzv. „Dělení růží“. Pojednává o praotci rodu Vítkovců „Vitkovi z Prčice“, který dle pověsti koncem 12. století rozdělil nabyté rozsáhlé území jižních Čech mezi svých pět synů a každému přidělil do erbu barevnou pětilistou růži. Nejstarší syn Jindřich získal území Jindřichova Hradce a založil rod pánů z Hradce, který zde působil až do roku 1604. Do erbu dle pověsti dostal od svého otce zlatou růži v modrém poli, která je symbolem města dodnes. Jako další tak vznikly příbuzné rody pánů z Rožmberka, pánů z Krumlova, pánů z Landštejna a Třeboň a Sezimova Ústí. Pány z Hradce roku 1604 vytrídali na jindřichohradeckém panství Slavatové, a to na celých 90 let. Sňatkem přešel majetek do rukou posledního šlechtického rodu Černínů z Chudenic. Ti zde zůstali až do roku 1945, kdy byl majetek zkonfiskován dekretem prezidenta republiky a od tohoto roku je ve státním vlastnictví.

Ze středověkého hradu vzniká v 16. století okázalé renesanční sídlo, hodné postavení jeho pánů. Tato nejvýznamnější etapa přestaveb vtiskla aktuální podobu nejen hradu a zámku ale i historickému jádru města. Právě v této době vznikl unikátní renesanční zahradní celek s okázalou stavbou české renesance, kruhovým altánem zvaným Rondel. Bohuslav Balbín se o celé této koncepci dokonce rozepsal ve svém díle „Miscellanea historica regni Bohemiae“ (1679) jako o jedné z nejhezčích zahrad Čech.

Společně s dolní zahradou, jejíž vývoj započal patrně taktéž v 16. století, reprezentují tyto dvě plochy neveliké rozlohy, jediné zahradní prostory zámeckého areálu. Je tedy politováníhodné, že dříve tyto barvami a vegetací hrající zahrady jsou dnes opatřeny pouze strohou parkovou úpravou, takřka bez jakýchkoli výsadeb.

2 Cíl práce

Cílem této bakalářské práce byl souhrnný popis vzniku a vývoje zahradních ploch areálu státního hradu a zámku v Jindřichově Hradci. Shromáždění historických a aktuálních podkladů pro další projektové práce rekonstrukce a revitalizace dnes poněkud stroze upravených prostor. Cílem projektové části práce byla studie a návrh řešení severní části zahrady U Vajgaru.

3 Literární rešerše

3.1 Historie města Jindřichův Hradec

3.1.1 Založení tvrze

Kamenitá a bažinatá půda jižních Čech zůstávala po dlouhou dobu neosídlena. Slovanští předkové se po příchodu do Čech koncem 8. a v průběhu 9. století usadili ve středu země, tam kde byla půda nejúrodnější. Svá sídla ale budovali také kolem údolí řek Nežárky a Lužnice, a tak přišla první vlna osidlování jihočeské oblasti. Od pradávna v blízkosti území, kde dnes stojí státní hrad a zámek, procházela obchodní stezka, později zvaná rakouská. Ta vedla z jihu Evropy a na území Čech vstupovala u Slavonic, dále pokračovala přes Landštejn, pozdější Kunžak a Jindřichův Hradec (Muk 1970).

Právě k obraně této stezky zbudovali Vítkovci ve 12. století hrad Landštejn. Patrně již dříve bylo na místě dnešního hradu a zámku v Jindřichově Hradci vystavěno obranné přemyslovské hradiště. V písemných zmínkách je zaznamenáno až ve 13. století s označením Nova Domus (nový dům), Novum castrum (nový hrad). S pozdější přestavbou toto hradiště sloužilo jako sídlo lenního pána, jeho družiny a útulek pro kupce (Charvátová 1974).

Půdu v jihočeské oblasti získal rod Vítkovců patrně po roce 1185, po bitvě u Loděnice od českého knížete Bedřicha (1141-1189). Dle pověsti šlechtic Vítek z Prčice tuto půdu rozdělil mezi svých pět synů a každému přidělil pětistou erbovní růží v barevném poli. Vznikla tak města Jindřichův Hradec, Stráž nad Nežárkou, Rožmberk, Sezimovo ústí a Landštejn. Jindřichův Hradec tehdy dostal pod svou správu Jindřich Vítkovec, který zde založil větev prvního šlechtického rodu pánů z Hradce. Páni z Hradce zde setrvali až do roku 1604, kdy vymřeli po meči (Muk 1970).

Ke kolonizaci okolní krajiny si páni z Hradce, povolali koncem 13. století, po vzoru Přemyslovců, zahraniční kolonisty, konkrétně Řád templářských rytířů a posléze Řád německých rytířů. Ti zde zakládali nové vesnice, mýtili lesy, zúrodnňovali okolní krajinu, rozšiřovali křesťanskou víru a bojovali proti kacířství (Muk 1970). Jejich přičiněním tehdy v okolí vzniklo mnoho nových vesnic. S přibývajícím počtem obyvatel došlo také k přestavbě hradu a vznikl nový obytný, románsko-gotický palác s kaplí, hladomornou, chráněný příkopem a hradbami. Hospodářsko-řemeslnická část sídla stála v předhradí, na místě dnešního prvního nádvoří (Charvátová 1974).

O prudkém rozvoji mladého města vypovídá taktéž pozvání druhého rytířského řádu, který dostal pod správu charitativní péči a na nejzazším okraji města vybudoval kostel sv. Jana Křtitele, jenž se mu stal sídlem. Církevní správu zastřešoval stávající Řád německých rytířů. Postupným formováním sídla, jehož koncept určila ekonomicko-výrobní stránka spojená s kolonizačním hnutím, se ústřední částí nestal hrad ale původní tržiště, slučující životní funkce města 14. století. Dařilo se řemeslu koželužskému a soukenickému (Charvátová 1974).

3.1.2 Vývoj města ve 14-15. století

Rozrůstající město se koncem 14. století rozšířilo za hranice hradeb. Ze zemědělských usedlostí se staly domovy řemeslníků a okolní osady součástí města. Vznikly zde nové kostely sv. Václava a sv. Jakuba. Oldřich a Jan ml. z Hradce dokonce roku 1399 založili nový městský špitál, tedy stavbu veřejného zájmu za hradbami (Charvátová 1974).

Hospodaření šlechty na panských dvorech v okolí zásobovalo hrad základními potravinami a surovinami díky rozsáhlému chovu ovcí a dobytka. V majetku byly taktéž mlýny, kolem kterých se soustřeďovala soukenická výroba, její valchy, barvírny a bělidla. Velkou část finančního příjmu tvořilo již od středověku rybníkářství, kterému se velmi dařilo v 16. století díky skvělému hospodaření hejtmana Jana Štápného Pušperského z Pleší. Mezi nejvýnosnější odvětví, obdobně jako jinde, patřilo hlavně pivovarnictví. Panský pivovar, zbudovaný Adamem II. z Hradce ve druhé polovině 16. století, se stal jedním z největších v jižních Čechách (Jirásko 2007).

Úspěšná politika Jindřicha IV. z Hradce, přinesla mnohé změny. Došlo k podpoře poddanských měst, rozvoji místního trhu i dálkového obchodu. Vysoké postavení Jindřicha a jeho diplomatická činnost za krále Vladislava Jagellonského v Uhrách, přispělo městu na významu. Roku 1483 tak získal Jindřich do erbu Vladislavské korunované „W“, dva české královské lvy a město dostalo výsadu výročního jarmarku (Charvátová 1974).

Velkých stavebních zásahů se v poslední čtvrtině 15. století dočkal také hrad. Menhartem z Hradce zahájená náročná přestavba středověkého hradu na rozsáhlé pozdně gotické sídlo byla dokončena až za Jindřich IV. (Bůžek & Hrdlička 1997). Ke stávajícímu tzv. Starému stavení přibyl nádvoří trakt, falc byla prodloužena směrem na sever, vstupní brána rozšířena, vystavěna Červená věž, zvaná též Menhartka a vznikla také část obytná tzv. Stavení zelených pokojů na místě dnešního Španělského křídla (Charvátová 1974).

3.1.3 Nástup renesance, přestavba areálu za Adama II. z Hradce

Postupným vývojem došlo k odvrácení se od středověkých způsobů hospodaření. Z bojovných rytířů se stali velkostatkáři, vznikaly panské dvory, ovčince, pivovary a další podniky. Málo úrodná půda vybízela především k pasteveckému využití, a proto vzniklo v 16. století v okolí hned několik panských ovčínů. Chov ovcí tvořil bohatou surovinovou základnu pro hradecké a slavonické soukeníky, jejichž výrobky byly známé i za hranicemi.

Industrializace přinesla sklenářské hutě v Senotíně, Žitči, Buku nebo Ratmírově. Celou třetinu příjmu hradeckého panství v druhé polovině 16. století obstarával pivovar. Pro poddané to přineslo nové povinnosti a taktéž začátek nevolnictví (Muk 1970).

Renesanční architektura výrazně formovala dnešní podobu hradu a taktéž vtiskla formu jádru města. Etapu stavebních zásahů započal Adam I. z Hradce. Vznikla nová brána mezi dnešním II. a III. nádvořím, tehdy umístěná mezi románskou hranolovou věž a královský palác. V přestavbách pokračoval Adamův syn Jáchym, který rozdělil předhradí a formoval nádvoří do dnešní podoby výstavbou křídla tzv. Rožmberských pokojů mezi dnešním I. a II. nádvořím a Jáchymovým stavením na jihovýchodě (Charvátová 1974).

Po smrti uherského a českého krále Ludvíka Jagellonského v roce 1526 nastoupili na trůn Habsburkové v čele s Ferdinandem I. Habsburským. Došlo ke spojení českého státu s uherskými a rakouskými zeměmi. Habsburkové přesunuli své sídlo do Prahy a Jindřichovým Hradcem procházela hlavní cesta, spojnice mezi Prahou a Vídní, což do města přineslo nové obchodní příležitosti a četné diplomatické návštěvy (Jan Muk 1970).

Nákladnou proměnu hradu v zámek dovršil Adam II. z Hradce pozváním italských stavitelů a umělců. Vzniklo nové monumentální Adamovo stavení. Dvoupatrový palác s rustikovanou fasádou, obytnými místnostmi ve středu traktu vloženými mezi společenské salóny na obou jeho koncích. Autorem návrhu je Baldassare Maggi. Na realizaci se dále podílel kameník Antonio Cometta, Honza, malíř Raimund Paul a stolař Oldřich Dechsner. Stavba byla realizována mezi lety 1580-1590. Téměř ve stejné době probíhala přestavba protějšího křídla tzv Španělského, které v sobě ukrývalo honosný dvoupatrový, bohatě zdobený Španělský sál s renesančními krby a kamennými tesanými portály. Stavba proběhla mezi léty 1587-1593 a autory jsou Baldassare Maggi a Giovanni Maria Facconi. Gotická původní brána esteticky narušovala celkový moderní vzhled komplexu, a proto ji roku 1591 Antonio Cometta zastavil Malými arkádami, a propojil tak starý palác s křídlem Španělským. Taktéž původní gotický palác byl zvýšen, dekorován atikami s obloučkovými štíty (Charvátová 1974).

3.1.4 Stavba Rondelu a zahrady

Dostavbou Velkých arkád vzniklo italizující arkádové nádvoří, které ohraničoval původní gotický palác, nová budova Adamova stavení, protější křídlo Španělské a dvojice arkád odlišného typu. Byla vytvořena spojnice mezi Adamovým stavením a křídlem Španělským, poslední část, která nádvoří uzavřela. Stavbu zadal Adam II. z Hradce. Roku 1586 uzavřel s Antoniem Melani smlouvu na kamenické práce, v roce 1590 na tesané kamenné pavlače s Antoniem Comettou. Základy byly vykopány roku 1590. Stavební práce vedl Giovanni Maria Facconi, autor arkád není však v pramenech jmenován. Dle Jarmily Krčálové (1986) můžeme dílo s největší pravděpodobností přisoudit Baldassaru Maggi. Velké arkády, ve všech podlažích jednotné, sloupové, v pravidelném sledu deseti oblouků výrazně monumentálnější než arkády Malé, slouží jako imponující kulisa a jsou určeny pro pohled z dálky. Malé arkády jako složitější a komornější stavba, mají bohatší profilaci korunní římsy a větší odstup mezi vrcholem oblouků a balustrádou dalšího podlaží, lépe je vnímáme při pozorování z blízka. Jednotlivé složky této dvojice arkád však svědčí o společném architektovi (Krčálová 1986).

Taktéž pro Adama II. z Hradce (dle Krčálové (1986)) s největší pravděpodobností právě Baldassare Maggi navrhnul zcela výjimečný prostor na jihovýchodní straně areálu. Zahradní celek, který v našich zemích, mimo pražský palác Viléma Rožmberka a telčský zámek Zachraňáše z Hradce, neměl obdoby. Trojcípého půdorysu, odděleného Velkými arkádami od III. nádvoří na severní straně. V nejjihnější části zahrady byla zbudována unikátní kruhová stavba zahradní pavilón, jinak také zvaný Rondel. Zbylé dvě strany jsou lemovány sloupovým loubím z let 1592-1595, připomínající ambity klášterů renesanční Itálie.

Jak uvádí Krčálová (1976) díky archivovaným stavebním dokumentacím známe hlavního stavitele Giovanniho Maria Facconi, kameníka Antonia Comettu, malíře Georga Widmana, štukatéra Giovanniho Pietra Martinolu i autora soch Georga Bendela, nicméně jméno architekta známé není. Dle podobnosti a typickým autorským rukopisem se stavbou válcové věže Hrádku v Českém Krumlově, jenž je doloženou prací Baldassara Maggiho, se návrh Rondelu přisuzuje taktéž jemu. Maggi byl takřka dvě desetiletí dvorním stavitelem pánů z Hradce a Rožmberka,

z neznámých důvodů se roku 1589 nebo 1590 vrátil do Itálie a tento post opustil. Ještě před tím snad pověřil stavbou Rondelu právě Giovannioho Maria Facconi a Antonia Comettu.

Z dochovaných stavebních účtů, a plánů máme poměrně přesné informace o průběhu celé stavby, Krčálová ve své knize *Renesanční stavby Baldassara Maggiho v Čechách a na Moravě* (1986) detailně popisuje stavební práce a odměny za ně účtované. Stavba komplexu navrhnutého zřejmě roku 1588 probíhala patrně od roku 1591, ze kterého se dochovala první zpráva. Hrubá stavba byla dokončena již roku 1593 a až do roku 1597 jsou zprávy o zdobení interiéru a exteriéru štuky, malbou a terakotovou výzdobou. Autorem kamenických prací v Rondelu a na přilehlých arkádových chodbách je Antonio Cometta. Detailnějšímu popisu podoby a vývoji zahrady bude věnována jedna z následujících kapitol.

3.1.5 17. století – Slavatové

Smrtí posledního člena šlechtického rodu pánů z Hradce Jáchyma Oldřicha roku 1604 přešel veškerý majetek na jeho sestru Lucii Otýlii. Bohatá dědička si za svého manžela vzala Viléma Slavatu z Chlumu a Košumberka, příslušníka katolického císařského tábora, a majetek přešel i s dědičným úřadem do rukou šlechtického rodu Slavatů, kteří zde zůstali až do roku 1694 (Charvátová 1974).

Neklidné století náboženských sporů poznamenalo i hradecké panství. Rozkol mezi katolíky a protestanty vyústil v druhou pražskou defenestraci roku 1618. Zdejší Vilém Slavata byl jedním ze tří defenestrováných. Když dorazila zpráva o defenestraci, Hradec se připojil k českému povstání a přijal stavovskou posádku. Třicetiletá válka přinesla hradeckému panství hospodářský úpadek a mnohé válečné konflikty, které připravovaly obyvatele okolních vesnic o majetek a životy (Muk 1970).

Slavatou pozvaní Jezuité se usídlili koncem 16. století. Jejich činnost spočívala v rekatolizaci a potlačení hradeckých pokrokových sil. Na koleji hradeckých jezuitů působil dokonce od roku 1656 vlastivědný pracovník Bohuslav Balbín (Charvátová 1974). Poslední Slavata Karel Felix se vzdal svých dědičných nároků a veškerý majetek byl rozdělen mezi pět dědiček. Jak uvádí Jan Muk ve své knize *Kapitoly z minulosti Jindřichohradecka* (1970), Marie Josefa se 12. ledna roku 1686 provdala za Heřmana Jakuba Černína z Chudenic, a tak se dostalo hradecké panství do rukou posledního šlechtického rodu Černínů.

3.1.6 Černínové z Chudenic

Černínové, tehdy jeden z nejbohatších šlechtických rodů v Čechách, vlastnili rozsáhlý majetek v západních Čechách na Chudenicku, Krásný dvůr a v Českém ráji panství kostecké. Do Hradce proto jezdili jen občas a veškerou vládu vykonávali skrze své panské vrchní. Jejich dobré vztahy k panujícímu rodu přinášeli do Hradce vzácné návštěvy a zámek ožíval hostinami a náročným kulturním životem. V polovině 18. století si Prokop Vojtěch Černín nechal vystavět letní sídlo nedaleko Jindřichova Hradce, lovecký zámeček Jemčina. Co se týče stavebních zásahů zámek v Hradci zůstává takřka nepozměněn, úpravy jsou převážně interiérové. Například roku 1722 získala zámecká kaple barokní podobu od architekta Františka Maxmiliána Kaňky. Po prodeji Černínského paláce v Praze putovala na Jindřichův Hradec část slavné černínské sbírky obrazů, z nichž několik je v interiérech dodnes (Charvátová 1974).

Hospodářská a politická situace 18. století byla poměrně neklidná. Mnohokrát zadlužené panství, války, požáry a bezohledné jednání panských vrchních vedlo k vzrůstajícímu odporu poddaných a k nepokojům (Muk 1970). Archivář František Teplý (1929) nazval toto neklidné

období obdobím „selských bouří“. Roku 1848 bylo zákonem zrušeno poddanství, tím tedy skončil i středověký feudální řád a zrodil se nový správní útvar, politický okres jindřichohradecký (Muk 1970).

První polovina 19. století patřila také obroditelským myšlenkám formující se české buržoazie, vedené snahou po hospodářském osamostatnění. Významným vzdělávacím prvkem pro udržení českého jazyka a myšlení byla tiskárna rodiny Landfrasů. Alois Landfras byl ústřední postavou hradeckého vlasteneckého hnutí společně s pokrokovými kněžími. Ema Charvátová (1974) jméno hradeckého vydavatele dokonce přirovnává k pražskému Václavu Matěji Krameriovi. Po stránce hospodářské však město ve druhé polovině 19. století zažívá úpadek. Vybudováním železnice mezi Prahou a Českými Budějovicemi přišlo o důležité postavení dopravního uzlu, což vzalo obživu početné části obyvatel. Vysoká míra nezaměstnanosti a špatné ekonomické podmínky vedly k jejich emigraci.

Zajímavou informací tohoto období z historie krajinářských úprav ve městě Jindřichův Hradec je založení „Fondu k okrášení města“ roku 1830 a později roku 1871 založení spolku „Vesna“, které měly na starosti pěstění přírodního prostředí a zvelebení města. Charvátová (1974) zmiňuje například stavbu umělého ostrova na rybníce Vajgar pro Karolínu Černínovou, sadovou úpravu cesty kolem Nežárky k Podvrší, zřízení schodů k Nežárce nebo založení a prodloužení Jablonského sadu v roce 1884. Jirásko (2007) tyto krajinářské úpravy ještě doplňuje o vysázení stromů dnešních Husových sadů v letech 1836-1842, zalesnění svatojakubského návrší v letech 1855-1856, založení sadů na pravém břehu řeky Nežárky roku 1890 a roku 1894 úprava sadů pod Novými kasárnami. Celková rozloha sadů před první světovou válkou činila víc jak pět hektarů plochy města. 20. a 21. století

Průmysl 20. století dosahoval na jindřichohradecku největšího rozvoje před 1. světovou válkou, a hlavně po ní. Vznikaly nové podniky jako například umělecká dílna Marie Teinitzerové, továrna a slévárna kovového zboží, strojírna nebo výrobní prádla. Slibný rozvoj však zastavilo obsazení pohraničí roku 1938. Díky své poloze byl Jindřichův Hradec ostrůvkem obklopeným tehdejšími hranicemi Německé říše. Až rok 1945 přinesl městu osvobození a otevřel novou epochu, která se zasloužila o záchranu a obnovu historických památek (Charvátová 1974).

3.2 Renesance v Čechách

3.2.1 Myšlenkové proudy a vývoj renesance u nás

Renesance vznikla v Itálii jako snaha o obnovu antických myšlenek a vztahu k životu, opírá se o racionální myšlení a humanismus. V dobách zrodu renesance v Itálii, jsou české země v husitských válkách, renesanční sloh se k nám proto dostává až v období vrcholné gotiky na přelomu 15. a 16. století z Itálie přes Uhry. Při porovnání gotiky s renesancí, spočívá hlavní rozdíl v odklonu od mystiky k člověku. Okázalé, vysoké gotické prostory s vertikálními prvky pozorovatele pohltily, cítil se malý před božskou velikostí. Renesance se naopak zaměřuje na řešení úloh světského rázu (Hájek 2000).

Myšlenkové proudy renesance se obrací ke světu hmotnému a k přírodě. Částečným oproštěním vědeckého poznání od náboženských myšlenek, se rozběhla cesta k velkým vědeckým systémům 17. století opřených o empirii. Myslitelé činili první pokusy o uvolnění filozofie a etiky od církevního učení (Šamánková 1961).

Dle Václava Hájka (2000) dělíme renesanci v Čechách na čtyři období. Jagellonská renesance, tedy rok 1492-1526, jenž se projevuje renesančními detaily na pozdně gotických stavbách. Dále raná renesance, rok 1526-1547, ve které se naši stavitele přizpůsobují a zařazují menší architektonické prvky jako například portály a okna. Vrcholná renesance je období stěhování italských mistrů do Čech a jejich tvorbou v letech 1547-1580. Dochází k vzájemnému ovlivňování renesance a českého prostředí. Poslední etapou je renesance pozdní a nástup manýrismu v letech 1580-1620. Typická bohatší ornamentikou a větší uvolněností.

Období počátku renesanční tvorby v Čechách a na Moravě začíná stavbami za krále Matyáše, nejen ty ale i celé kulturní zaměření jeho dvora čerpalo od šedesátých let 15. století z italských renesančních zdrojů. Jednalo se o renesanční detaily dostavby dnes zaniklého gotického hradu v Budíně stejně tak jako dnes zaniklého Matyášova sídla pod Vyšehradem. Renesanční urbanistický koncept měly i domy pravidelného náměstí při založení tovačovského Nového města na Moravě roku 1475, taktéž věž tovačovské tvrze s renesančním portálem z roku 1492. Architekt královské huti Benedikt Rejt je autorem nejstarších renesančních částí Pražského Hradu, jako je Vladislavský sál a Ludvíkovo křídlo, dále pak zámku Blatná (Šamánková 1961).

V průběhu sta let renesanční tvorby v českých zemích vznikají zámky, paláce, zahrady, města, fasády a chrámové stavby. Čistý renesanční sloh k nám přichází kolem roku 1535 stavbou královského letohrádku Belveder na Pražském hradě, autory jsou Paolo della Stella a Bonifác Wohlmüt (Hájek 2000). Mezi další významné stavby české renesance řadí Eva Šamánková (1961) například letohrádek Hvězda na Bílé Hoře, Schwarzenberský palác na Hradčanském náměstí (1545-1563) a řadu zámků nově vzniklých nebo přestavěných středověkých tvrzí. Jako například Český Krumlov, Telč, Litomyšl, Jindřichův Hradec, Kratochvíle, Nelahozeves, Bučovice, Losiny, Moravská Třebová nebo Opočno. A náměstí s renesančními měšťanskými domy ve Slavonicích, Jindřichově Hradci, Telči, Českém Krumlově, Prachaticích, Novém Městě nad Metují nebo Pardubicích.

3.2.2 Renesance Jižních Čech

Na území jižních Čech se s renesančním slohem setkáváme po roce 1580 převážně ve stavebních činnostech pánů z Hradce a pánů z Rožmberka. Výtvarné příbuzenství jižních Čech s rakouskými zeměmi započalo již v pozdní gotice a provázelo taktéž celou renesanci. Ještě před renesanční přestavbou jindřichohradeckého zámku, se začalo s úpravami v nedalekém Telči, taktéž v majetku rodu pánů z Hradce. Oba zámky byly v průběhu staletí téměř paralelně přestavovány, víceméně stejnými staviteli. Nejprve kolem roku 1440 stejnou stavební hutí a dále kolem roku 1530 gotizující zásahy za Adama I. z Hradce. Telčské panství získal do svého vlastnictví Adamův syn Zachariáš roku 1550. Za jeho vlády vzniká štít na jižním průčelí starého hradu, portálek jeho dvora, arkádová chodba na nádvoří. Do roku 1580 byl hrad rozšířen o dva nové paláce a velkou arkádovou zahradu a novou kapli. Mezi hlavní stavitele renesančních úprav jsou řazeni Antonín Vlach, Leopold Esterreicher a Baldassare Maggi. Renesanční přestavba telčského zámku měla jistý vliv na navazující přestavbu zámku jindřichohradeckého (Šamánková 1961).

Etapu jihočeské renesance uzavírají stavební činnosti Viléma a Petra Voka z Rožmberka. Přestavbou krumlovského komplexu hradu a vedlejšího samostatného opevnění tzv Hrádku na renesanční zámek v několika etapách. Autory jsou opět Antonín Vlach a Baldassare Maggi. A dále renesančními úpravami města (Šamánková 1961).

3.2.3 Baldassare Maggi

Baldassare Maggi, italský umělec původem z Argona, narozen patrně kolem roku 1550. Jak uvádí Krčálová (1986) Maggiho manželka Catalina, byla patrně druhá dcera Antonia Cometty z Devoggia. Bratři Antonio a Domeniko Benedetto Comettů pracovali s Baldassarem v jižních Čechách a taktéž v Jindřichově Hradci (Maggi byl tedy jejich švagrem). Krčálová dále zmiňuje dvě Maggiho děti: dceru Maddalenu a syna Stefana, který však umírá v necelých pěti letech. Samotný Baldassare zemřel v Argonu 27. března 1619, pohřben je v kostele sv. Štěpána.

První zprávy o pobytu Maggiho v Čechách se dochovaly z roku 1575 z Českého Krumlova, kde stavitel pracoval na hradě Viléma z Rožmberka (Krčálová 1986; Vlček et al. 2004). Polovinu let 70. až 80. působil jako autor návrhů i stavitel pro pány z Rožmberka a spřízněné pány z Hradce. Za dobu svého působení v Čechách se stal Maggi autorem mnoha významných staveb české renesance jako například zámek a kolej jezuitů v Českém Krumlově, letohrádek Kratochvíle, tvrz Jakuba Krčina v Křepenicích, hrad Helfštejn, zámek v Bechyni, Hluboké nad Vltavou, Telči, Brtnici a v neposlední řadě právě v Jindřichově Hradci. U řady staveb není autorství potvrzené v archivních dokumentacích a je proto sporné. Maggiho rukopis, historické spojitosti a události zařazují mezi jeho díla dle Krčálové (1986) i radnici v Prachaticích, zámek v Roudnici nad Labem, Červený Dvůr, Hrad Roštejn, zámek Polná, kostel sv. Matouše v Brtnici a Rondel v Jindřichově Hradci.

3.2.4 Antonio Cometta

Vlašský kameník, narozen patrně Devoggio u Arogna, zemřel 7. října roku 1602 v Arognu. V Čechách je doložen poprvé v roce 1590, pravděpodobně zde ale působil již dříve po boku B. Maggiho. První sňatek byl asi v Čechách a narodil se z něj syn Domenico, druhý v Devoggiu a narodila se dcera Antonia (Vlček et al. 2004).

Jeho dílo je charakteristické častou obměnou dekorativních prvků, mnohotvárností kamenického detailu, který není takřka nikdy opakován. Z četných prací na přestavbách zámku v Jindřichově Hradci je mu připisováno zhotovení dvou krbů do Nového stavení Adama II., vstupního portálu Nového stavení, práce na Velkých a Malých arkádách, mnohé dveřní portály a okna. K Rondelu pak zhotovil sloupy, články pod a nad sloupy, okna, římsu, pedistry, sloupy k arkádě v zahradě, konsoly, 5 oken do arkád taktéž stupně a okno do sklepa Rondelu. Mezi další doložená díla jsou uvedeny kamenické kusy pro jezuitskou kolej v Českém Krumlově, jeden z krbů na zámku Hluboká a dva krby pro letohrádek Kratochvíle (Vlček et al. 2004).

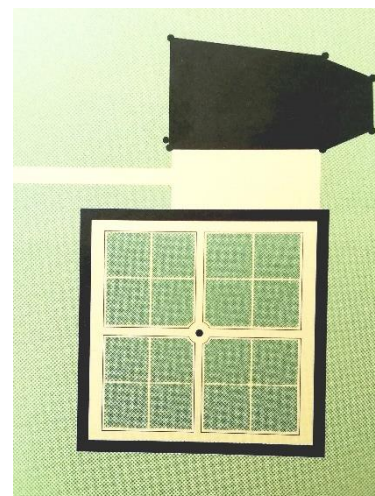
3.3 Historie renesančních zahrad

Dle Toma Turnera (2011) historika a teoretika zahradního umění můžeme rozdělit tuto etapu zahradní tvorby na ranou (1300-1480) a vrcholnou (1480-1520).

Koncept a myšlenka renesančních zahrad vznikla v Itálii počátkem 15. století a přejala principy z antiky, respektující hmotnost materiálu a konečnost prostoru (viz kapitola 3.2.1.). Italský architekt, teoretik historie umění a spisovatel Leone Battista Alberti (1404-1472) se ve svém díle velmi zabýval otázkami perspektivy, proporcí a geometrie, kterými velmi ovlivnil také zahradní umění. Ve svém díle „Deset knih o stavitelství“ uvádí základní principy tvorby zahrad renesančního charakteru. Formuloval zde stěžejní myšlenku, že prostor zahrady je

pokračováním domu, což se projevilo především v období vrcholné renesance. Dále zdůrazňuje význam proporčnosti, pravidelnosti, atraktivity každé části zahrady zvláště (Wengel 1987).

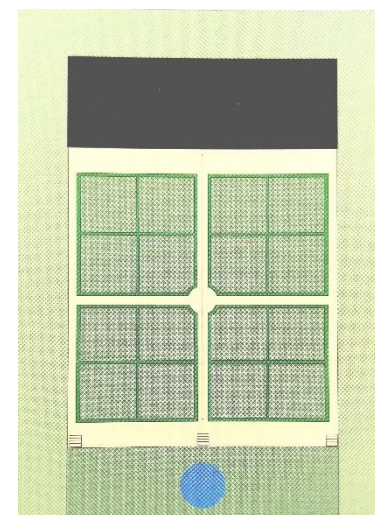
Raně renesanční zahrady, byly Albertiho tvorbou víceméně formovány. Turner (2011) je charakterizuje jako plochy čtvercových či obdélníkových tvarů, pravidelně členěné stříhanými keři a pravoúhlým cestním systémem (viz obr. 1). Jako příklad udává zahrady u Villa Medici (Fiesole, 1450) a Villa di Careggi (Florence, 1450).

Obr. 1: koncept raně renesanční zahrady (zdroj: Turner 2011)

Jako první **čistě renesanční italskou zahradu** uvádí Wengel (1987) unikátní terasovitý uzavřený prostor spojující Vatikánský palác a Belvedere od autora Donata Bramante. Plocha je rozdělena do tří terasovitých částí, na kterých se rozprostírají zahrady. Bramante zde užil princip měnící se perspektivy z různých výškových úrovní pohledu a měnící se efekt působení architektury na pozorovatele. Terasovitá zahrada Raffaela Santiho u Vily Madama společně s dílem Bramanta velmi ovlivnily italskou zahradní tvorbu 15. století. Zahrady tohoto terasovitého typu nacházíme především v Toskánsku. Ukázkovým příkladem vývojově pokročilejší terasovité zahrady vrcholné renesance je například Villa Lante v Bagnai, od architekta Giacomo Barozzi da Vignola, z 80. let 16. století, se systémem vodních kaskád a stružek. Terasovité italské zahrady v Evropě reprezentuje i soustava palácových zahrad pod Pražským hradem.

V etapě **vrcholné renesance** zahradní tvorby italských zahrad už spatřujeme osové propojení architektury domu se zahradou s dokonale propracovanými vodními systémy, květinovými parterry, rozličnými ovocnými stromy, amfiteátry, sally terreny, balustrádami a grottami (Wengel 1987; Turner 2011). Principiální plán zahrad vrcholné renesance dle Turnera (2011) viz obr. 2. Příkladem vrcholně renesančních zahrad jsou nepochybně Boboli zahrady ve Florencii a zahrady kolem Říma. Vliv italské renesance zasáhl takřka celou Evropu, Italské renesanční zahrady najdeme především ve Španělsku, Portugalsku, Francii, Německu, Nizozemsku a také v České republice (Wengel 1987).

Obr. 2: koncept zahrady vrcholné renesance (zdroj: Turner 2011)

3.3.1 Sortiment a architektonické prvky renesančních zahrad

Typická architektura italských renesančních zahrad zahrnuje altány, sally terreny (zdobené místnosti obvykle v přízemí budovy, otevřené do zahrady), voliéry, loggie, loubí, skleníky, oranžerie a grotty (umělé jeskyně). Významnou estetickou roli zde nese nepostradatelný vodní prvek v podobě kašny, fontány, bazénu, kaskády nebo vodotrysku dle prostorového charakteru zahrady. Propojení domu či paláce se zahradou je zprostředkováno sloupovými galeriemi otevřenými do zahrady, vedoucí od sally terreny, nebo z přízemí (Pacáková – Hošťálková et al. 2004).

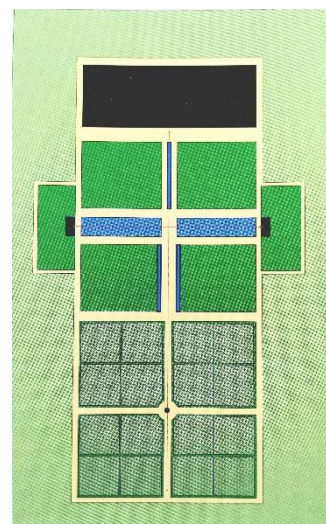
Sortiment reprezentují především stříhané plůtky a stěny ze stálezelených dřevin lemující cestní systém. Cesty doplňují dřevěné kbelce nebo kamenné či keramické nádoby osázené teplomilnými rostlinami jako například fíkovníky. Nádoby byly na zimu přemísťovány do skleníků. Květinové výsadby jsou umístěny z pravidla u domu či paláce ve formě plochého ornamentálního parteru, určeného pro pohled ze shora. Zvláštním prvkem renesančních zahrad je bosket neboli hustě osázený les, poskytující stín. Prostory soukromého charakteru tzv. *giardini segreti* poskytují v zahradě intimní zázemí. Bývají dlážděné mozaikou s loubím osázeným růžemi doplněné o stůl a sedátka. Sortiment tvořily pnoucí břečťan a vinná réva na loubích a altánech, treláže s ovocnými dřevinami a zimozrázové ploty. Okrasné květiny se používali méně, zejména karafiáty, heřmánek tymián aj (Pacáková – Hošťálková et al. 2004).

3.4 Manýristické a barokní zahrady

Vzhledem k charakteru vývoje úprav řešených zahradních ploch, zde zařazují stručné kapitoly, které popisují etapy vývoje manýristické a barokní zahradní architektury a jejich základní koncepční principy.

3.4.1 Zahrady manýrismu

Období tvorby manýristických zahrad vymezuje Turner (2011) periodou 1520-1580. V momentě, kdy renesance dosáhla svého vrcholu vznikla poptávka po inovacích, nových konceptuálních myšlenkách a funkcích zahradních ploch. Cílem architektů se stalo vytvořit ohromující prostor se zázemím pro venkovní slavnosti a sešlosti, prostor s nádechem dynamického pohybu a momentu překvapení. Hlavní roli manýristických zahrad hrály především složité vodní systémy a terasovité uspořádání doprovázené četnými sochami antické mytologie a historie. Voda byla vedena kanály, ústila ve fontány, kašny, kaskádovité vodopády, vodní varhany a bazény s centrální fontánou. Konceptuálně se velmi využívá tvaru kruhu, čtverců a obdélníků. Mezi příklady manýristických zahrad Turner uvádí Villa Lante (Bagnaia, 1573) a Villa d'Este (Tivoli, 1550).

Obr. 3: koncept manýristické zahrady (zdroj: Turner 2011)

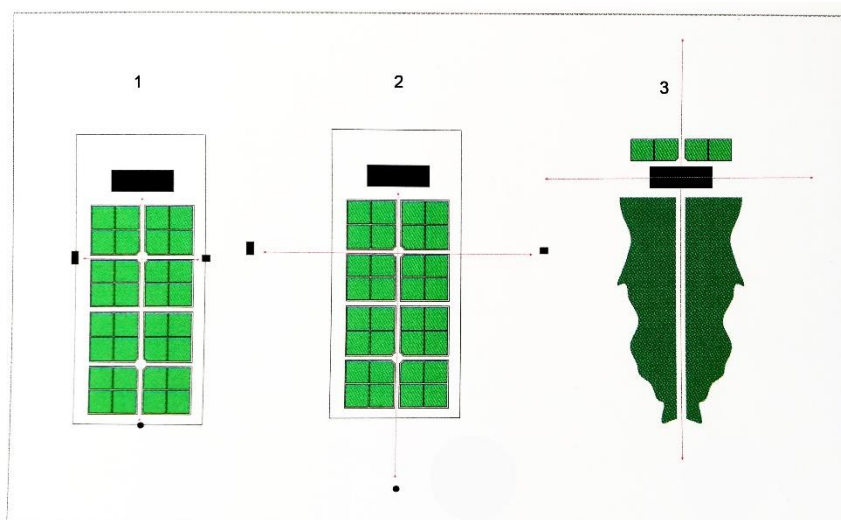
Sloh manýrismu ovlivnil i zahradní tvorbu v Čechách. Teoretik manýristické zahradní tvorby nizozemský architekt Jan Vredeman de Vries, který vydal roku 1583 obrazové dílo zvané „Lepé tvary zahrad a zeleně“ a roku 1601 dílo „Různé formy architektury“, věnoval císaři Rudolfovi II. některé své kresby řešení Královské zahrady v Praze a významně tak ovlivnil její podobu. Mezi další díla manýrismu na našem území řadíme například libosad – květná zahrada v Kroměříži (Pacáková – Hošťálková et al. 2004).

3.4.2 Zahrady baroka

Barokní etapu vymezuje Turner (2011) do období mezi léty 1580-1750. Zpočátku nebylo nové umění příliš akceptováno společností, bylo označováno za nedokonalé a nepřesné. Do tvorby je postupně přinášena dynamika, drama, otevřenost a konceptuální rozvolnění. V architektuře zahrad dochází k postupnému opouštění přesného osového členění prostoru na pravidelná pole (viz obr. 4). Do hlavní role přichází centrální osová souměrnost, s dlouhými ohraničenými průhledy na prvky architektury. Osy rozdělávaly plochy zahrad a krajiny na sjednocené geometrické tvary. Jako hlavní principy barokních zahrad uvádí Turner větší měřítko ploch na

úkor jemnosti a detailu, stromové aleje, vodní kanály, partery, tvarovanou zeleň a architektonické prvky ležící na hlavních osách s průhledy a návaznostmi na širší krajinu.

Vývoj barokní zahradní a krajinné architektury je odlišný v různých částech Evropy. Raně barokní zahrady však začínají v Itálii. Příkladem raně barokní italské zahrady je Villa Mattei (Řím, 1582), nebo Villa Montalto (Řím, 1570) s prvními osovými průhledy. Významná etapa vrcholného baroka se odehrála ve Francii. Příznivá politická situace 17. otevřela etapu rozvoje a privilegovaného postavení Francie v Evropě. André Le Notre vypracoval pro Ludvíka XIV. rozsáhlý projekt zahradní aglomerace ve Versailles. Barokní zahrady se staly typickým produktem evropského umění 17. a 18. století (Turner 2011).

Obr. 4: konceptuální geneze barokních zahrad (zdroj: Turner 2011)

3.5 Renesanční zahrada v Jindřichově Hradci

3.5.1 Historický vývoj

Na místě o pár metrů blíže, než se dnes nachází Rondel, stála původně okrouhlá bašta, která byla součástí opevnění. Po hrubé výstavbě Rondelu (stavba trvala od roku 1591 do 1597, detailněji je jí věnována kapitola 3.1.4. Stavba Rondelu a zahrady) byla založena zahrada. Její založení trvalo patrně od roku 1694 až do roku 1697 (Krcálová 1986). Vzhled tehdejší zahrady se bohužel v archivních materiálech nedochoval, prostor zahrady byl však totožný s dnešním. Jižní arkády, jako krytá chodba k Rondelu, měly daleko větší význam nežli dnes a západní strana byla patrně zakončena zdí s dřevěným loubím. Koncepční vazba Rondelu s trojúhelníkovým tvarem zahrady je natolik silná a reprezentační, že z ní muselo původní členění nejpravděpodobněji vycházet (Kuča 1992).

Zahrada byla koncipována na způsoby italských typů *giardino segreto* (viz kapitola 3.3.1.) a *hortus conclusus* (uzavřený zahrady středověkých paláců a klášterů). Architektem plánu zahrady je patrně opět Baldassare Maggi, který jej zhotovil těsně před návratem do své vlasti pro Adama II. z Hradce, koncem roku 1588 nebo začátkem roku 1589. Stavbu samotnou však řídil Giovanni Maria Facconi a kamenické práce provedl Antonio Cometta (Krcálová 1986).

Jak píše archivář František Teplý v první části svého rozsáhlém díla Dějiny města Jindřichova Hradce z roku 1929. „Adam poručil ještě postavit r. 1591 nový okrouhlý altán (rotundu), při ní dvě arkádové chodby a místo mezi altánem a pavlačemi a park urovnati, uprostřed s

„bosrkunštem“, na kterýžto vodotrysk nemohli se milí Hradečáci dost vynadivati, z čehož JMt srdečné potěšení míti ráčil.“ Na tuto unikátní kombinaci altánu zasazeného v zahradě se chodili dívat ze širokého okolí, jak uvádí Teplý „zejména arciknížata vídeňská“.

Barokní etapou úprav zahrady je označované období mezi léty 1657-1680, vrcholící návštěvou císaře Leopolda I. Z tohoto období je dochována řada záznamů opravách dřevěného loubí na západní straně až do roku 1673, kdy dochází k jeho stržení a nahrazení loubím kamenným, které kopíruje to na straně jižní (Kuča 1992). Mezi barokní úpravu je řazeno rozšíření zahrady na západní straně o grottu roku 1681, jejíž autorem je štukatér Santin a kameník Innocencius Cometta. Grotta byla umístěna do původní obranné věže. A dále výstavba Trautsonského pavilonu na západním parkánu, jenž nechal v 80. letech 19. století zbořit Karel Jičínský z důvodu jeho dezolátního stavu. Vrcholně barokní úprava zahrady proběhla na přelomu 17. a 18. století, je doložena plánem, který má být uložen ve státním archivu v Jindřichově Hradci, zde je ale označen jako nezvěstný. Popis úpravy však rozebírá členění dle dvou os, z nichž jedna směřovala směrem k Rondelu, druhá pak kolmo na ní a na koncích kolmo směrem k arkádám. Výrazné zde bylo ornamentální pojednání borderiových polí (Muk 1976).

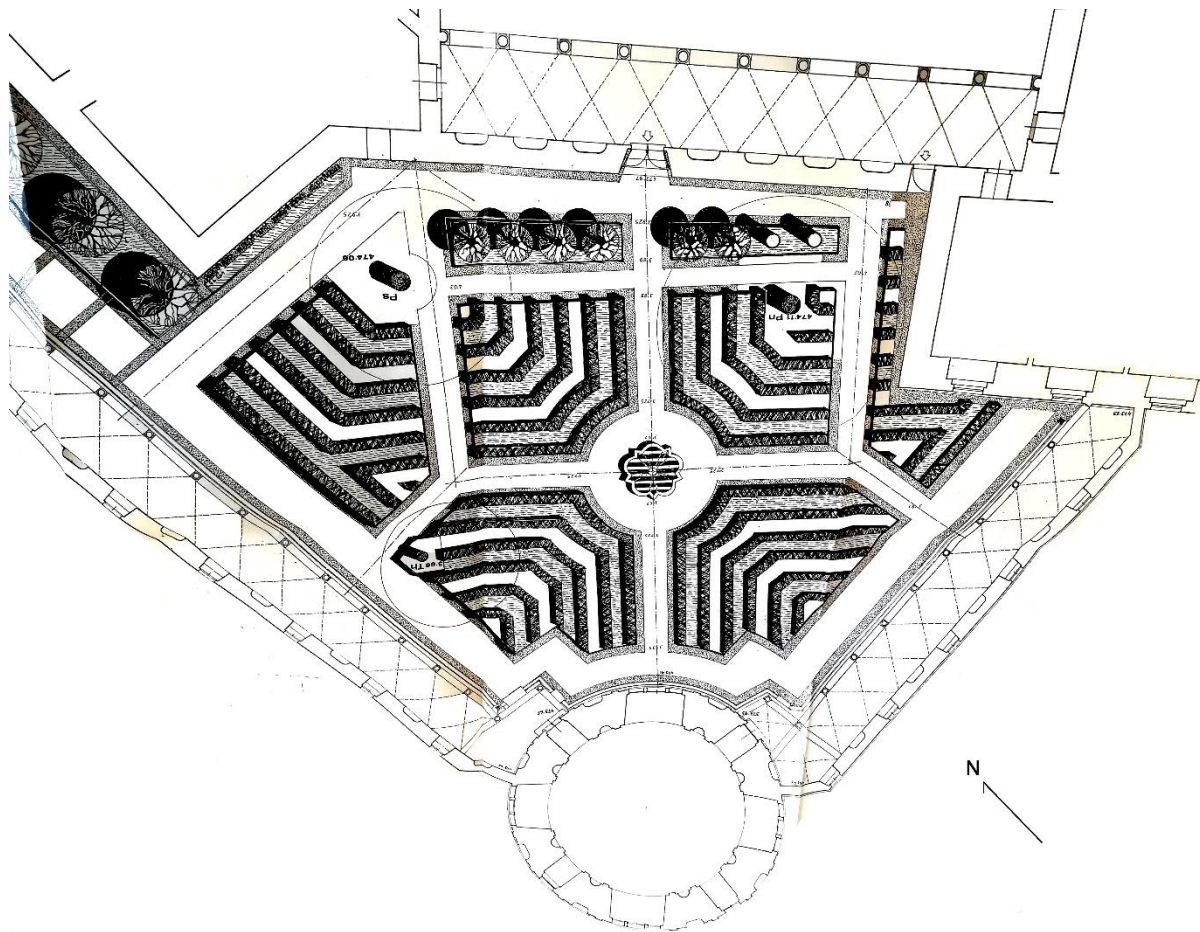
Poslední **úprava v romantickém stylu** proběhla ve 3. čtvrtině 19. století. Z původní podoby se v prostoru zachovala pouze kamenná fontána (Pavlátová 2004). Došlo ke zvýšení terénu zahrady a zasazení kašny o něco níže. Na plochu byly také vysazeny stromy *Pseudotsuga menziesii* var *Glauca*, *Thuja occidentalis* a *Pinus strobus*, které se autor posledních úprav Otakar Kuča rozhodl zachovat a jsou zde dodnes. Diametrálně odlišný koncept úpravy byl zpochybňován po roce 1945 Státní památkovou správou, a proto byla iniciována roku 1956 studie na obnovu původního konceptu zahrady (Kuča 1992).

3.5.2 Zahradní nádvoří za Španělským křídlem

Prostor rozšíření starší zahrady renesanční je nepochybně **dílem baroka**. Je vymezený ze severní strany Španělským křídlem a z jihozápadní strany pozůstalou hradbou s podkovovitou baštou. Provázanost s renesanční zahradou proběhla v 70. letech 17. století, kdy došlo k protáhnutí mírně lomeného parkánu a jeho úpravě na prostor zahradní (Kuča 1992). Jak už bylo zmíněno v kapitole předchozí, vnitřek bašty byl upraven jako italská grotta a na severním konci byl vybudován pavilon zvaný Trautsonský. Ten byl koncem 19. století stržen. Tehdy došlo také k oddělení prostoru zahradního nádvoří zdí. Ta se nacházela před grottou a vedla kolmo ke Španělskému křídlu. Samotná grotta byla přestavěna na lednici (Muk 1976).

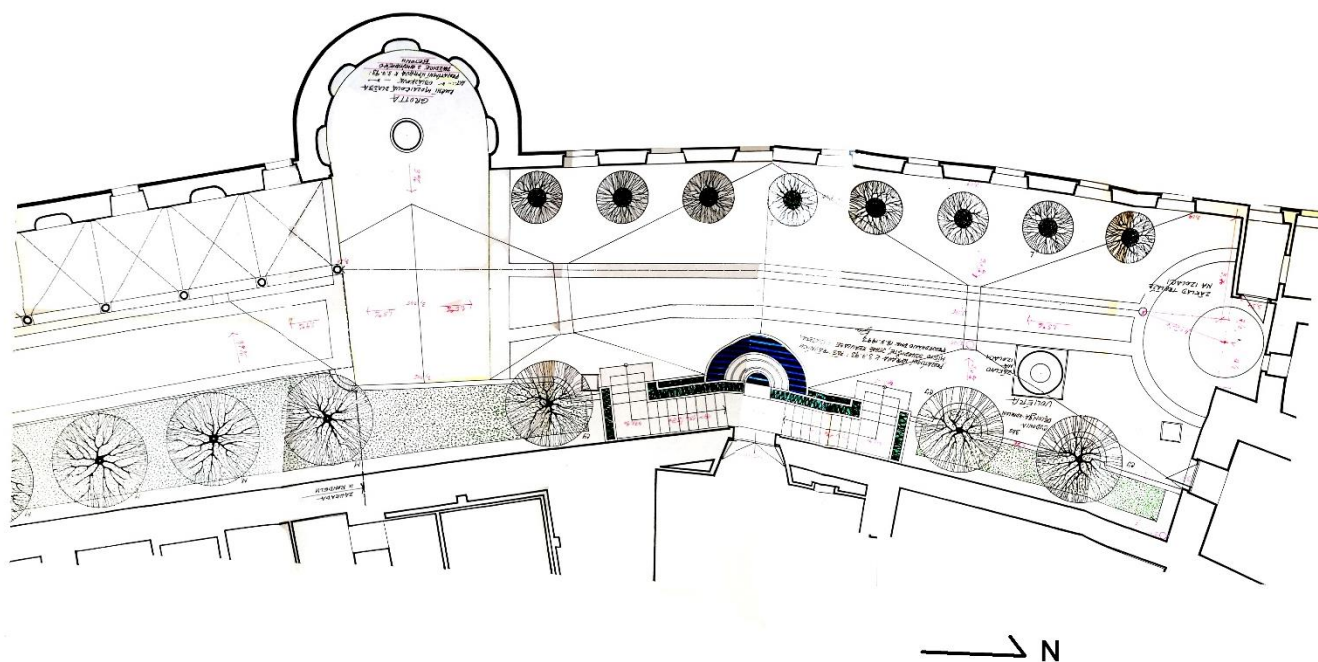
3.5.3 Renovace zahradních ploch koncem 20. století

Roku 1956 na objednávku Státní památkové správy v Praze zpracoval doc. dr. Ing. arch. Otakar Kuča, CSc. zaměření zahrady u Rondelu a studii její obnovy. V roce 1992 se k prostoru vrátil znovu po 36 letech, jelikož byl zvolen jako projektant obnovy těchto dvou zahradních ploch, zahrady u Rondelu a zahradního nádvoří za Španělským křídlem. Na základě podrobné analýzy archivních materiálů zpracoval projekt odpovídající konceptuálnímu řešení před romantickou úpravou ve 2. pol. 19. století (viz obr. 5), jenž byl následně realizován. Nicméně pouze v jeho hrubé myšlence, především materiálové a koncepční úpravy ploch. Navrhované ornamentální výsadby borderiových polí z *Buxus sempervirens* 'Suffruticosa', dále výsadby šesti kusů *Prunus fruticosa* určené ke hlavnímu vchodu do zahrady, pěti kusů *Mesipulus germanica* do travnatého pásu směrem ke grottě, osmi kusů popínavých *Rosa arvensis* ke stěně schodiště Španělského křídla, tři kusů *Cydonia oblonga* do travnatého pásu na parkánu a osmi kusů *Laurus nobilis* do dřevěných nádob nebyly nikdy realizovány.

Obr. 5: arch. Návrh zahrady u Rondelu, 1991, autorem Otakar Kuča (zdroj: archiv NPÚ Č. Budějovice)

V prostoru zahradního nádvoří navrhl Otakar Kuča dvouramenné schodiště vedoucí ze Španělského křídla (viz obr. 6), došlo zde však ke konfliktu autora návrhu a Státního ústavu pro rekonstrukci památkových měst a objektů. Předmětem sporu byl požadavek použití kamenného zábradlí, autorem odmítnuté z důvodu jeho neúměrné hmotnosti a kolize měřítka vůči komornímu charakteru prostoru. Autor charakterizuje schodiště primárně jako skromné pozadí restaurované kašny s kovovým zábradlím, nebo bez. Na poradě dne 18.5.1993 bylo dořešení schodiště odloženo na 2. pololetí, dodnes však realizované není (Kuča 1993). Kompletní výkresy včetně technických zpráv jsou uloženy v archivu Národního památkového ústavu.

Obr. 6: arch. návrh zahradního nádvoří za Španělským sálem, 1991, autorem Otakar Kuča (zdroj: archiv NPÚ Č. Budějovice)

3.6 Dolní zahrada u Vajgaru

3.6.1 Historický vývoj

Renesance uvolnila nejen způsob života, ale i prostor pro zakládání větších zahrad a parků. Za hradbami vznikaly městské zahrady větší rozlohy, obehnané zídkou. S partery planých či užitkových rostlin, pravidelně rozdělené ovocné sady, často lemované loubím s vinnou révou a vodním prvkem v podobě fontány kašny nebo součástí grotty (Baševová 1989).

Původně byl za odtokem Vajgaru, do skály lánaný příkop, kterým voda obloukem odtékala do řeky Nežárky. Jedno z prvních opevnění na západní části vedlo od bašty (nynější Červené věže), nad vajgarskou stokou ke čtyřhranné baště na jižním cípu areálu, odtud podél východní strany k městské baště za mlýnem. Ve 14. století na rozkaz Přemysla Otakara II., všechna královská města musela opevnění přestavět z kamenných zdí. Původní podobu opevnění neznáme, kamenné zdi jsou však dodnes v některých částech zachovány. V této době vznikla na severozápadní straně nárožní hranatá bašta, taktéž byla protažena stoka hradního příkopu až kolem severní strany a zpět do rybníka Vajgaru (Novák 1901). V místě dnešní dolní zahrady se tedy ještě začátkem 16. století nacházel pouze příkop se stokou (Muk 1976).

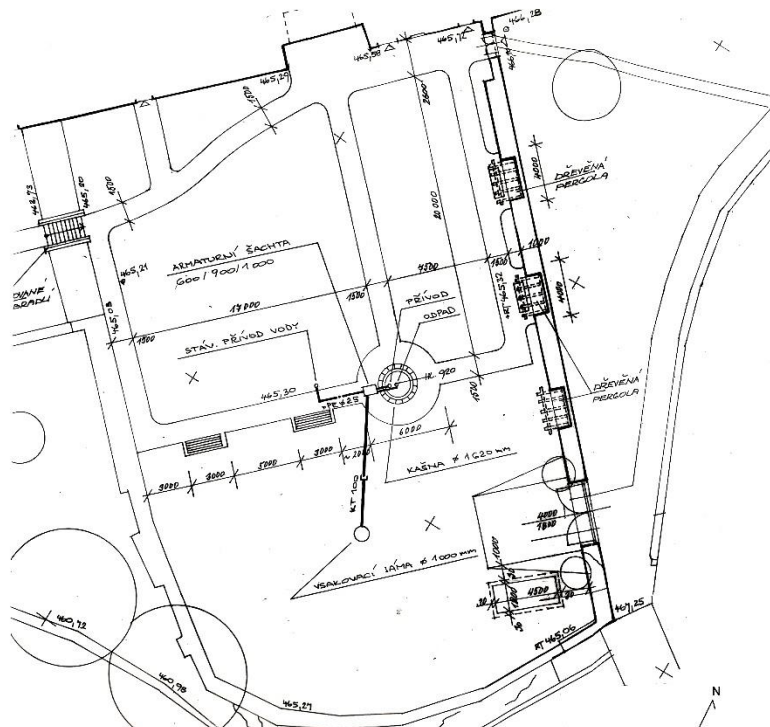
Na straně jihovýchodní roku 1584 byla kolem odtoku rybníka Vajgar vystavěna zeď nová, která vedla od stavidel směrem k zámku a byla zesílením stávající zdi vnější. Měla údajně lemovat prostor tzv „staré zahrady“. Taktéž několik zpráv z roku 1586 o stavební úpravě boční brány z prvního nádvoří k Vajgaru, tzv „fortny“ zmiňují ve svém popisu existenci jakési zahrádky. Patrně koncem století 16. vzniká na jihovýchodě předsazená věž „Hranatka“. Do okrouhlé bašty na jižním konci příkopu, která je dodnes zachována, bylo ve století 17. zbudováno okno do tzv „panské zahrádky“. V archiváliích několikrát zmíněná zahrada byla pravděpodobně z počátku zahradou hradní, vzniklou zasypáním hradebního příkopu, její původní podoba však známá

není (Novák 1901). Tom Turner (2011) charakterizuje hradní zahrady za opevněním jako prostor primárně k užítku ženám a dětem. Na tuto okolnost naráží i Novák (1901), jelikož jeden z několika názvů, který pro tuto zahradu používá je zahrada „jeho mílosti paní“. Turner (2011) hradní zahrady Evropy konce 16. stol popisuje jako prostory mnohého užítku s drnovými sedátky, mřížovými ploty, tunelovitými altány a s výsadbami vonných květin. Často tyto zahrady doplňovaly ovocné sady a obory pro lovnou zvěř.

Úprava zahrady v barokním stylu proběhla koncem 17. století, z ní je dochováno několik záznamů. V roce 1680 v okrouhlé baště za „Zelenými pokoji“ vzniká grotta. Štukatérské práce na ní odvedl Innocencius Cometta, který tehdy pracoval na opravě Rondelu. Koncem 17. století byla na téže ploše mezi Adamovým stavením a rybníkem Vajgar vystavěna dřevěná jízďárna. Roku 1773 při velkém požáru však shořela a znovu obnovena nebyla (Muk 1976). Novák (1901) tuto zahradní plochu nazývá tzv zahradou „řiditelovou“. Větou „zahrádka sloužila k užítku jeho mílosti paní.“ patrně informuje o tehdejšímu využití zahrady. Dále uvádí že se v ní nacházel tzv lusthaus (stavba určená pouze k dočasnému pobytu) nad oblouky, nesený čtyřmi pilíři, na kterém pracoval samotný Facconi roku 1593. Zde doplňuje informace o jeho přestavbě začátkem 19. století, tedy jeho samotnou existenci ještě v této době. Prostor za hradbami včetně zahrady vymezený lázní, jatkami a Vajgarem charakterizuje jako místo pro zábavu panstva a jejich dvořanů. Místo pro společenské hry jako *v tuše* (hod kotoučem nebo dřevěnými koulemi) nebo střelba kuší na terč.

3.6.2 Úprava koncem 20. století

V rámci poslední úpravy zahrady v roce 1994 došlo k navržení mlatového cestního systému v celé ploše zahrady (viz obr. 7.). Součástí projektu byl také návrh tří pergol z borovicového dřeva zasazených do výklenků ve zdi na severní straně (realizace neproběhla), návrh kovaných zábradlí shodišť spojující obě části zahrady a kované dvoukřídlové otevírací mříže do jižního vstupu. Jeden z cílů projektu byl obnovit funkčnost stávající kašny. Úkolem tedy bylo

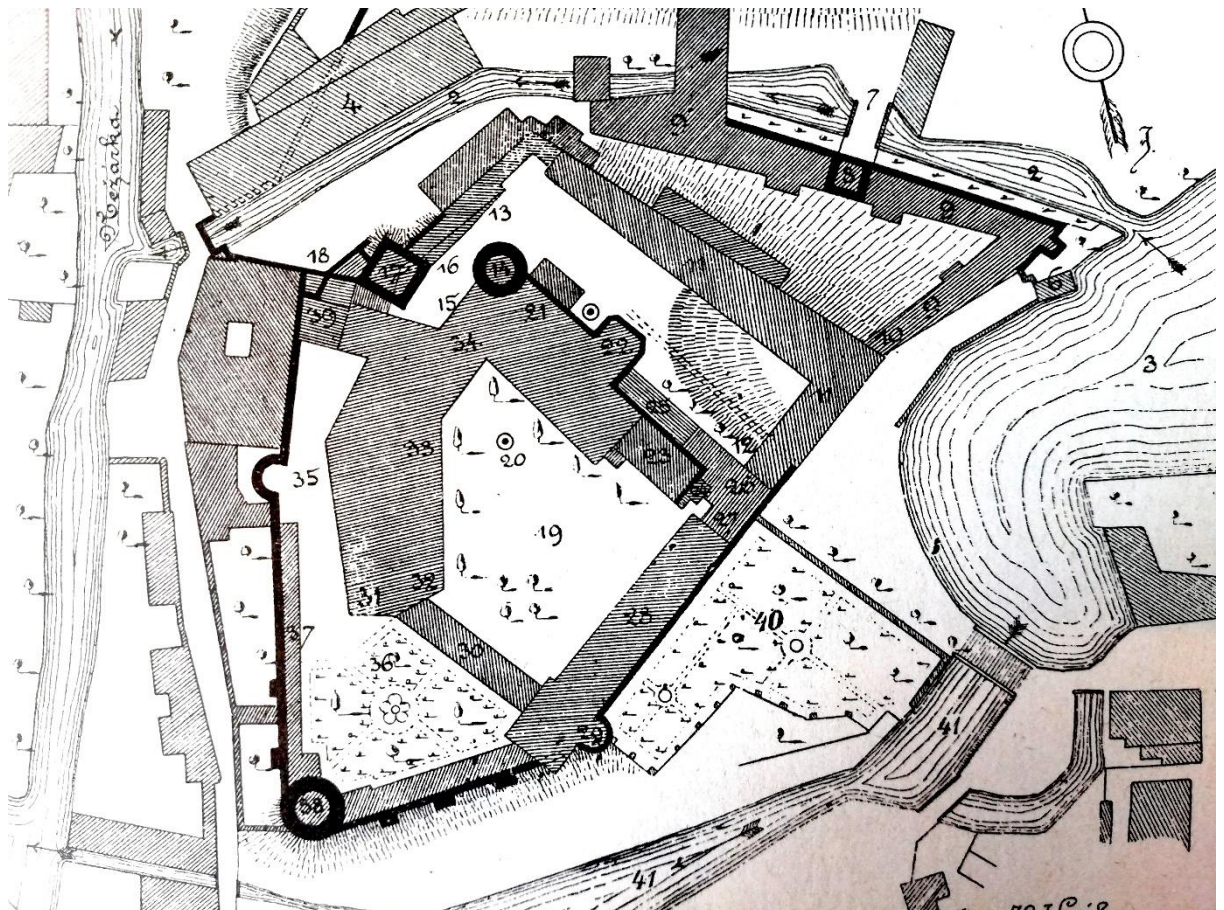
Obr. 7: Návrh horní části zahrady U Vajgaru, 1994, autorem Ing M. Hnát (zdroj: archiv NPÚ Č. Budějovice)

navrhnout přívod a odvod vody. Do původní kašny bylo navrženo nové vyspárování, nátěr hydroban v modrozelené barvě a hned vedle kašny byla navržena armaturní šachta. Zadavatelem zakázky byl Národní památkový ústav v Českých Budějovicích, zhotovitelem projektové dokumentace Ing. M. Hnát z firmy R-Projekt 07. Kompletní výkresy včetně technické zprávy jsou uloženy v archivu Národního památkového ústavu.

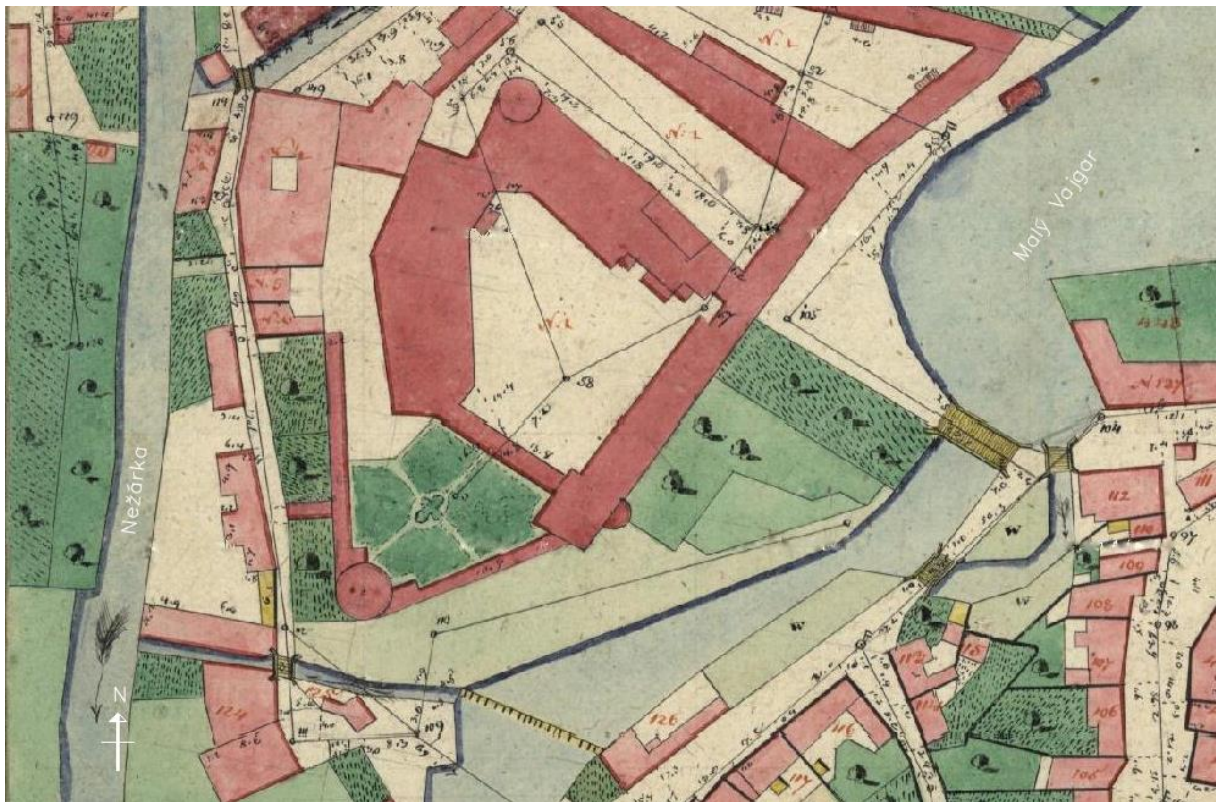
4 Zhodnocení podkladových údajů

4.1 Historické podklady

4.1.1 Historické mapy

Obrázek 8: ilustrace půdorysu zámku v 18. stol, autor Vojtěch Král (zdroj: Sedláček 1995)

Obr. 9. mapa z roku 1828 (zdroj: www.staremapy.cz)

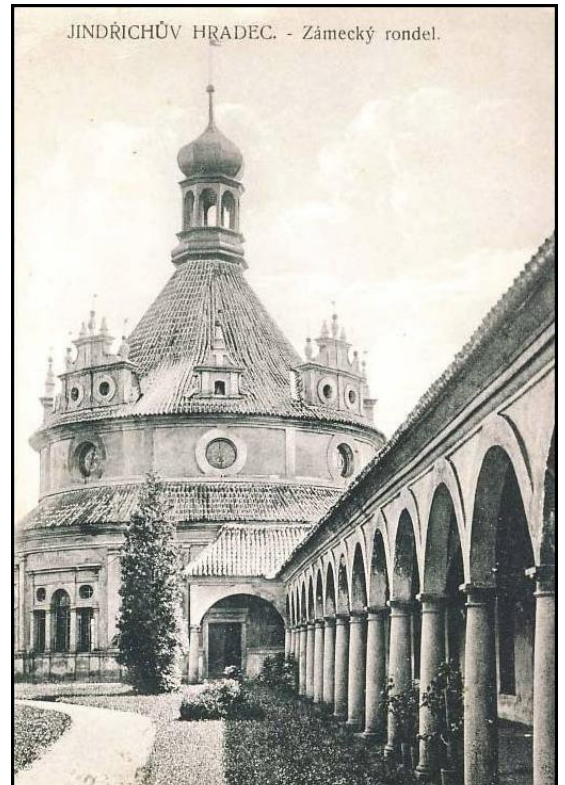
Obr. 10: ortofoto snímek z 50. let 20. století (zdroj: www.ČÚZK.cz)

Historické fotografie

4.1.1.1 Zahrada u Rondelu

Obr. 11: pohled na Rondel ze strany levého loubí, 1910
(zdroj: www.aukce-pohlednic.com)

Obr. 12: Pohled na Rondel ze strany pravého loubí, 1913
(zdroj: www.fotohistorie.cz)

Obr. 11: fotografie romantické zahradní úpravy pořízená v druhé pol 20. stol. (zdroj: www.aukce-pohlednice.cz)

4.1.1.2 Zahrada U Vajgaru

Obr. 11: pohled na horní část zahrady před úpravou koncem 20. století (zdroj: Muk & Líbal 1976)

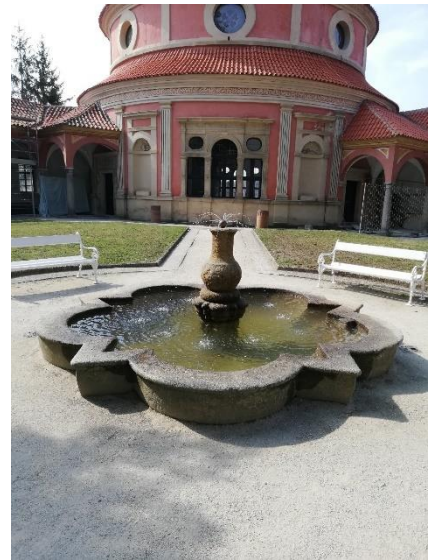
4.2 Aktuální stav

4.2.1 Fotoprůzkum

4.2.1.1 Zahrada u Rondelu

Obr. 15: fotografie aktuálního stavu (zdroj: www.zamek-jindrichuvhradec.cz)

Obr. 16: detail kašny (zdroj: vlastní)

Obr. 17: pohled ze zahrady na Velké arkády, v pozadí *Pinus strobus* a *Pseudotsuga menziesii* var. *Glauca* (zdroj: vlastní)

Obr. 18: pohled na pravé loubí s *Pseudotsuga menziesii* var. *Glauca* (zdroj: vlastní)

Obr. 19: pohled na zahradní nádvoří za Španělským křídlem (zdroj: vlastní)

Obr. 20: detail oblázkové dlažby (zdroj: vlastní)

4.2.1.2 Zahrada U Vajgaru

Obr. 21: pohled na horní část zahrady, v pozadí vstupní brána (zdroj: vlastní)

Obr. 12: pohled na zděné výklenky horní zahrady, v pozadí nájezdový val (zdroj: vlastní)

Obr. 23: detail nefunkční kašny v horní části zahrady (zdroj: vlastní)

Obr. 24: pohled na živý plot z *Carpinus betulus* u východní zdi horní části zahrady (zdroj: vlastní)

Obr. 25: pohled na terasovitý předěl mezi horní a dolní částí zahrady (zdroj: vlastní)

Obr. 26: pohled na schodiště tearsovitě části zahrady (zdroj: vlastní)

Obr. 27: pohled na spodní část zahrady s parkovou úpravou (zdroj: vlastní)

Obr. 28: pohled na vstupní bránu západní části zahrady (zdroj: vlastní)

4.2.2 Vybavenost a mobiliář

4.2.2.1 Zahrada u Rondelu

V zahradě se nechází pouze základní prvky mobiliáře. Kameninový odpadkový koš, lavičky litinové kostry s dřevěnou sedací plochou natřenou permanentním nátěrem bílé barvy a informační tabule vypovídající stručně o historii Rondelu a zahrady. Vše převážně v dobrém stavu. Laviček je zde umístěno devět kusů, pouze v hlavní části zahrady. Odpadkové koše jsou jen dva při vchodech do Rondelu.

Obr. 29: kameninový koš (zdroj: vlastní)

Obr. 30: litinová lavička (zdroj: vlastní)

4.2.2.2 Zahrada U Vajgaru

Zde je třeba zmínit že fotoprůzkum byl dělán mimo hlavní turistickou sezonu a navíc byla tato zahrada uzavřena z důvodu oprav loubí zahrady u Rondelu. Lavičky tu patrně proto byly poze dvě a to při severním vchodu ve výklenku. Z vlastní zkušenosti mohu potvrdit že obvykle jich je tu umístěno více, po celé ploše. Lavičky jsou stejného materiálu a designu jako ty v zahradě u Rondelu. Odpadkové koše jsou však jiné a také jejich stav je horší, vykazují známky stárnutí materiálu.

Obr. 31: detail odpadkového koše (zdroj: vlastní)

4.2.3 Širší vztahy a návaznost na areál

Viz příloha: výkres číslo I.

4.2.4 Dendrologická inventarizace

Viz příloha: výkres číslo II.

4.2.5 Výřez z územního plánu

Viz příloha: výkres číslo III.

4.2.6 Výřez z katastru nemovitostí

Viz příloha: výkres číslo IV.

5 Vlastní projekt

5.1 Záměr projektu

Projekt se zaměřuje na horní část zahrady u Vajgaru, jejíž aktuální řešení neodpovídá potenciálu prostoru a jeho využití moderním turismem v rámci komplexu i širšího okolí. Problémy aktuálního konceptu spatřuji především ve vedení cestního systému, který neumožňuje přístup návštěvníka takřka do jedné jeho poloviny. Dále absenci jakéhokoli programu či bodu zájmu. Nedostatek ploch pro relaxaci a odpočinek, nedostatek vzrostlé vegetace poskytující zázemí a stín. A v poslední řadě příliš malá vstupní brána nevhodného provedení, blokující průhled do areálu zahrady.

Návrh se tedy především zaměřuje na zpřístupnění celé plochy cestním systémem s odkazem na původní řešení plochy v 18. století. Dále na obnovu kašny, která dnes není v provozu. S cílem vytvořit centrální osový bod cestního systému, stejně jako hlavní estetický bod plochy byla poloha kašny posunuta do středu. V návrhu jsou přejaty dřevěné pergoly projektované do výklenků na severní straně, které byly součástí řešení projektu z roku 1994 a nabízí se jako vhodné využití těchto prostor. K jejich realizaci však zatím nedošlo. Pergoly jsou doplněny výsadbou pnoucí *Vitis amurensis* a lavičkami. Společně tak tvoří ideální zastíněné prostory k relaxaci s výhledem na kašnu. Lavičky jsou dále rozmístěny do celého prostoru podél obvodové cesty, čtyři z nich obklopují kašnu a poskytují tak zázemí k delšímu pobytu přímo u vodního prvku. Travnatá pole jsou lemována nízkou výsadbou stříhaného *Buxus sempervirens*, jenž zde reprezentuje typický barokní prvek zámeckých zahrad 18. století a taktéž slouží jako potencionální sjednocující prvek, při dokončení realizací navržených výsadeb plochy zahrady u Rondelu z roku 1991. Jako další sjednocující úpravou je protažení stávající výsadby živého plotu z *Carpinus betulus* až ke schodišti na jižní straně. Západní okraj cesty směrem k budově byl pojat jako bylinkový záhon, který zde odkazuje na produkční využití plochy v historii. Vstupní portál byl rozšířen, stejně tak jako přístupová cesta ze severní strany a uzpůsoben tak svému účelu hlavního vstupu. Místo stávající brány je navrhovaná brána obdobného charakteru jako druhá vstupní brána na opačném konci areálu z kované zdobené mříže. Umožňující průhled do zahrady. V terasovité části, která spojuje horní část zahrady s dolní, byla navržena výsadba *Rosa Centifolia* na hranu terasovitých předělů a pnoucí *Rosa arvensis* ke zděné bráně nejnižšího schodiště. Do jednotlivých ploch této části byla zavedena cesta kolmo ke středové ose a umístěny lavičky. Vznikla tak esteticky působivá a poutavá část zahrady, zároveň další místo k odpočinku a relaxaci. Cestní systém volně navazuje na druhou část zahrady, která je řešena parkovou úpravou a není předmětem navrhovaného projektu.

5.2 Návrhová část

5.2.1 Koordinační situace – stávající stav

Viz příloha: výkres číslo V.

5.2.2 Návrh

Viz příloha: výkres číslo VI.

5.2.3 Koordinační situace – navržených změn

Viz příloha: výkres číslo VII.

5.2.4 Řez

Viz příloha: výkres číslo VIII.

5.2.5 Vizualizace

Obr. 32: Vizualizace řešení terasovité části, osázeno růžemi *Rosa Centifolia* a *Rosa arvensis* (zdroj: vlastní)

Obr. 33.: Celková vizualizace návrhu (zdroj: vlastní)

5.3 odhadovaný propočet nákladů realizace

Popis	měrná jednotka	množství celkem	jednotková cena	celková cena
Hrubé terénní úpravy	m ³	30	400 Kč	12000 Kč
Jemné terénní úpravy	m ²	1050	50 Kč	52 500 Kč
zpevněné plochy pochozí				
mlatové cesty	m ²	363	700 Kč	254 100 Kč
sarové úpravy				
trávník parkový	m ²	912	40 Kč	36 480 Kč
výsadba vzrostlých stromů vč. materiálu	ks	27	1500 Kč	40 500 Kč
osázení okrasných záhonů vč. materiálu	m ²	133,9	500 Kč	66 950 Kč
mobiliář a další vybavení				
lavičky	ks	15	7 500 Kč	112 500 Kč
odpadkové koše	ks	4	3 790 Kč	15 160 Kč
dřevěné pergoly	ks	3	5 000 Kč	15 000 Kč
kašna	ks	1	40 000 Kč	40 000 Kč
Odhadovaná celková cena realizace				645 190 Kč

6 Diskuze

6.1 Nejasnosti zahrady u Vajgaru

Během zpracovávání této práce jsem narazila na četné nejasnosti, či absence některých informací. Snahou bylo mapovat obě zahrady stejným způsobem, ale přirozeně pro konceptuálně ucelený prostor zahrady u Rondelu, vytvořený jako dílo renesanční architektury se stěžejní myšlenkou se dodnes dochovalo daleko více materiálů, taktéž literatura jej mnohem častěji probírá a popisuje. Absence podrobnějšího popisu historických podob zahradní plochy u Vajgaru jsem si vědoma, nicméně se mi nepodařilo dohledat konkrétnější informace, což je patrně dáno i jejím menším významem v porovnání s druhým zámeckým zahradním celkem. V kombinaci útržků informací v dílech Nováka či Muka s obecnou literaturou charakterizující vývoj a historii hradních a městských zahrad věřím že se mi samotnou podstatu této užitkově rozličné a poněkud nejasné zahradní plochy podařilo rámcově zformovat.

6.1.1 Sporné informace o zahradním altánu

Literatura Nováka a Muka se rozcházela například v názorech na zahradní altán, který zde měl stát. Novák jej několikrát zminuje jako altán stojící přímo zahradní ploše, udává letopočty několika jeho stavebních úprav až do 19. století. Muk se však domnívá, že zde došlo ke špatné interpretaci stavebních záznamů, jelikož podobným názvem „*lusthaus*“ byl označován v minulosti i altán na staně západní neboli míčovna. A Proto mohou být některé z informací zaměněné a tedy nepravdivé.

6.1.2 Mobiliář

Plochu zahrady jsem navštívila v době mimo sezonu, veškerý mobiliář, vyjma odpadkových košů byl z neznámého důvodu sklizen. Tato část tedy postrádá jejich výčet, analýzu rozmístění a popis aktuálního stavu.

6.1.3 Vlastní projekt

V rámci návrhu řešení plochy horní části zahrady byla snaha o rámcové přiblížení podoby plochy 18. století. Výchozím bodem byla kašna, která se zde nacházela již před návrhem konce 20. století a která společně s pravidelně členěným prostorem přímo vybízí k pravidelnému systému cest s osovou souměrností, jak je patrné i z příložené ilustrace plánu zámku v 18. století vytvořený Vojtěchem Králem z Dobré Vody pro knihu Hrady, zámky a tvrze království Českého (autorem je August Sedláček).

6.2 Fotoprůzkum zahrady u Rondelu

Menší obtíže s analýzou díla, zachycení detailů a jejich interpretací způsobila probíhající rekonstrukce loubí a grotty. Což značně prostor zneprístupnilo, na několika fotografiích je proto vidět lešení, a stavba zakrytá plachtami. Chybí zde tedy detailní fotografie těchto částí a jejich intrerpretace.

6.2.1 Nedokončená realizace projektu obnovy renesančního konceptu z roku 1992.

Dohledání Informací o projektu, jeho záměrech a počátku postupu realizace i s neplánovanými změnami bylo poměrně snadné, odpovědi na nedokončenou realizaci plánovaných výsadeb v celé ploše a také stavební úpravy nádvoří za Španělským křídlem zůstali nevyjasněné. Možnou příčinou je nedostatek financí.

7 Závěr

- Literární rešerší došlo k poměrně podrobnému zmapování renesanční zahrady u Rondelu, vývoje historických úprav a analýze stávajícího stavu. U zahrady u Vajgara se projevil nedostatek historických pramenů, popis byl tedy pojat spíše na obecní rovině doplněn konkrétními informacemi.
- Zhodnocení podkladových údajů bylo koncipováno dle doporučení a metodiky publikace „Obnova historických zahrad a parků“ vydané Agenturou ochrany přírody a krajiny České republiky v roce 2009. Tato příručka umožnila komplexní zhodnocení řešené plochy a byla velkým přínosem.
- Z podrobného studia stavebních dokumentů a popisů posledních úprav obou ploch ve 20. století, bylo zjištěno že ani jedna z realizací nebyla provedena ve svém plném znění. Takřka komplexní absence navrhovaných výsadeb zahrady u Rondelu a nedokončené práce na pergolách v zahradě u Vajgara, tvoří z děl oné dnešní strohé úpravy. Pro návštěvníky areálu nepoutavé, což je velká škola. Domnívám se, že smysluplná rekonstrukce a pravidelná údržba ploch v tak historicky významném objektu by učinily zahrady samostatným cílem jeho návštěvy. A došlo by k rozvoji turizmu.
- Dendrologickou inventarizací bylo určeno stáří dubové aleje lemující Hamesrký potok, Zjištěn byl věk přibližně 120-150 let, což nás odkazuje na romantizující dobu úprav areálu 19. století.
- V projektové části byly definovány slabiny řešeného prostoru a bylo navrženo jejich řešení. Jako například nepřístupnost pozemku v celé jeho ploše skrze cestní systém, Příliš malá a uzavřená vstupní brána neschopna upoutat kolemjdoucího a napovědět návštěvníku areálu přístupovou cestu do zahrady samé. Nedostatek vegetace poskytující stín a chlad v horkých letních dnech. Narušenou osovou koncepcí prostoru a nedostatečné využití terasovitých ploch spojujících dolní část zahrady s horní, a to v celé jejich míře. Zhotovený návrh zahrnuje již řešení výčtených nedostatků.

8 Literatura

8.1 Knižní zdroje

- Balbín B, 1986. Krásky a bohatství české země. Překlad Helena Businská. Panorama, Praha. (výbor z prvních tří knih první dekády)
- Bašeová O, 1989. Vývoj a perspektivy historických zahrad a parků v sídlech a krajině. Strany 42-46 v Halamíčková A, Purkyňová J, editoři. Historické parky a zahrady – současné a budoucí využití, Sborník referátů z celostátního semináře se zahraniční účastí. Krajský ústav státní památkové péče a ochrany přírody Severomoravského kraje, Ostrava.
- Dobalová S, 2009. Zahrady Rudolfa II. Jejich vznik a vývoj. [Pův. disertace, ČVUT v Praze, 2009], Praha. – titul nesehnán
- Hájek V, 2000. Architektura-klíč k architektonickým slohům. Grada publishing, Praha.
- Charvátová E, 1974. Jindřichův Hradec. Odeon, Praha.
- Jirásko L, 2007. Jindřichův Hradec. Ladislav Horáček-Paseka, Praha a Litomyšl.
- Vlček P et al., 2004. Encyklopedie architektů, stavitelů, zedníků a kameníků v Čechách. ACADEMIA, Praha.
- Krčálová J, 1959. Jindřichův Hradec, státní zámek a památky v okolí. Sportovní a turistické nakladatelství pro Státní ústav památkové péče a ochrany přírody, Praha.
- Krčálová J, 1976. Centrální stavby české renesance. ACADEMIA, Praha.
- Krčálová J, 1986. Renesanční stavby B. Maggiho v Čechách a na Moravě. ACADEMIA, Praha.
- Muk J, Líbal D, 1976. Stavebně historický průzkum zámku Jindřichův Hradec, I. a II. díl. Státní ústav pro rekonstrukci památkových měst a objektů, Praha.
- Muskiewicz M. S., 2005. The cultural history of plants. Reference & User Services Quarterly, USA.
- Novák J, 1901. Zámek jindřichohradecký. Nákladem vlastním, Jindřichův Hradec.
- Pacáková-Hošťálková B, Petru J, Riedl D, Svoboda M, 2004. Zahrady a parky v Čechách, na Moravě a ve Slezsku. Libri, Praha.
- Pavlátová M, 2004. Zahrady a parky jižních Čech. Nebe, Praha
- Pavlačka R, 2017. Studie obnovy památky zahradního umění, ideová fáze projektové přípravy. Národní památkový ústav, Praha.
- Rogasch et al., 2007. Castles & gardens: in Bohemia and Moravia. Köln. Ullmann, 2007. – titul nesehnán
- Reš B, Vencálek T, Šterba P, Klápště J, 2009. Obnova historických zahrad a parků. Agentura ochrany přírody a krajiny České republiky, Praha.
- Sedláček A, 1995. Hrady, zámky a tvrze království českého, díl IV. Vysočina Tábořsko. Agro, Praha.
- Sommer P et al., (2007). "Bohemia and Moravia". In Berend, Nora. Christianization and the Rise of Christian Monarchy. Cambridge University Press.
- Šamánková E, 1961. Architektura české renesance. Státní vydavatelství krásné literatury a umění, Praha.

- Teplý F, 1929. Dějiny města Jindřichova Hradce. Díl II. Nákladem obce Hradecké, Jindřichův Hrade
- Thacker Ch, 1985. The history of gardens. Berkeley: University of California Press, USA – titul nesehnán, nahrazeno (Wengel Tassilo – The Art of Gardening through the Ages).
- Turner T, 2008. Historic Styles of Garden Design. – titul nesehnán, nahrazeno (Turner Tom – European gardens – history, philosophy and design)
- Turner T, 2011. European gardens – history, philosophy and design. Routledge, Washington, USA.
- Vlček P et al., 2004. Encyklopedie architektů, stavitelů, zedníků a kameníků v Čechách. ACADEMIA, Praha.
- Wengel T, 1987. The Art of Gardening through the Ages. VOB Kunst-und Verlagsbuchbinderei, Leipzig.

8.2 Projektové dokumentace a katalogy

- Kuča O, 1992. Projekt obnovy zahrad státního zámku v Jindřichově Hradci – 1. část, zahrada u Rondelu.
- Kuča O, 1993. Projekt obnovy zahrad státního zámku v Jindřichově Hradci – 2. část, zahradní nádvoří za Španělským křídlem.
- Hnát M, 1994. Projekt: Zámecká zahrada u Vajgaru – rekonstrukce. R-Projekt 07 v. o. s., Praha.
- ÚRS Praha, a. s., 2018, Katalog popisů a směrných cen stavebních prací (823-1 Plochy a úprava území; 823-2 Rekultivace)

9 Seznam samostatných příloh

- I. Výkres širších vztahů
- II. Dendrologická inventarizace
- III. Výřez z územního plánu
- IV. Výřez z katastru nemovitostí
- V. Koordinační situace – stávající stav
- VI. Návrh
- VII. Koordinační situace – navržených změn
- VIII. Řez